

HRVATI U ČILEU – NEKA OBILJEŽJA SUVREMENOGA ETNIČKOG/NACIONALNOG IDENTITETA

Marina PERIĆ
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

UDK: 323.1(83=163.42)
314.742(83=163.42):323.1

Prethodno priopćenje

Primljeno: 6. 12. 2004.

Cilj provedenog empirijskog istraživanja bio je dobiti odgovore na pitanja: Koliki je stupanj izraženosti hrvatskog etničkog identiteta? Na koji se način izražava hrvatski etnički identitet? Koji čimbenici utječu na gubljenje ili održavanje hrvatskog etničkog identiteta? Postoji li povezanost između nekih sociodemografskih obilježja hrvatskoga iseljništva u Čileu danas i stupnja izraženosti njihovog etničkog identiteta? Na temelju dobivenih rezultata zaključeno je da u malom broju slučajeva postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika po dobi, spolu, obrazovanju i ostalim nezavisnim varijablama. U nekoliko slučajeva pokazuje se razlika među ispitanicima s obzirom na dob, pa je uočena razlika među ispitanicima mlađe i starije generacije pogotovo u pitanju jezika, posjetima Hrvatskoj i povratka u Hrvatsku. Zaključeno je da je među ispitanicima dosta dobro očuvan hrvatski etnički identitet. Naime, 58,8% ispitanika izjavilo je da su se uvijek osjećali Hrvatima, 65% ispitanika članovi su hrvatskih iseljeničkih društava, a 42,2% ispitanika redovito komunicira s rodbinom u Hrvatskoj. Starije generacije najviše njeguju i održavaju hrvatske običaje, a hrvatski etnički identitet prepoznatljiv je i u svim hrvatskim iseljeničkim društvima. Ispitanici smatraju kako bi trebalo omogućiti mladima veće sudjelovanje u hrvatskim iseljeničkim društvima i usmjeriti ih na učenje hrvatskoga jezika. U uspostavi kulturne i znanstvene suradnje između Čilea i domovine Hrvatske vide ključ uspjeha.

Ključne riječi: hrvatski iseljenici, hrvatski etnički identitet, Čile, prekomorske migracije

✉ Marina Perić, Institut za migracije i narodnosti,
Trg Stjepana Radića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: marina.peric@imin.hr

UVOD

Društveno-povijesni kontekst

Prvo iseljavanje Hrvata u Čile bilo je sredinom 19. stoljeća, ali masovne razmjere poprima u zadnja dva desetljeća 19. stoljeća, i to poglavito s područja Dalmacije¹ (usporedi Derado, Čizmić, 1982.; Martinić Beroš, 1997.).

Dalmacija je u to vrijeme bila izrazito siromašna zemlja. Prometna povezanost bila je slaba, a poljoprivreda kao glavna gospodarska grana zbog kvalitete zemljišta nije zadovoljavala potrebu za žitaricama. Glavne kulture bile su vinova loza i maslina.

Iseljavanje je uzrokovano ekonomskim čimbenicima: ograničena agrarna proizvodnja, niska razina poljoprivredne specijalizacije, nedovoljno razvijeno unutarnje tržište.

Država je i političkim sredstvima negativno utjecala na dalmatinsko gospodarstvo, pa je "vinskom klauzulom" (1891.), koja je bila sastavni dio trgovinskog ugovora između Austrije i Italije, omogućila prodor jeftinoga talijanskog vina na austro-ugarsko tržište, uništavajući time dalmatinsko vinogradarstvo. Nakon toga nastupila je filoksera, bolest vinove loze, i dalmatinsko vinogradarstvo više se nikada nije potpuno oporavilo.

Potkraj 19. stoljeća izbila je i kriza u jedrenjaštvu. Parobrodi i prve parobrodске linije istisnuli su iz prometa jedrenjačke flote. Vlasnici brodova, mornari i kapetani ostali su bez posla.

Iseljavanje su potaknuli i vojno-politički čimbenici, jer je 1852. godine Austrija uvela popis vojnih obveznika, a mnogi Dalmatinci, ne prihvaćajući austro-ugarske političke interese kao vlastite, nastojali su izbjeći vojnu obavezu (usporedi Lajić, 1992.).

Iseljavanje iz Dalmacije provodilo se stihijski, bez određene iseljeničke politike i zakonodavstva. Hrvatsku emigraciju Monarhija nije smatrala nacionalnim problemom, već zajedničkim austro-ugarskim socijalnim problemom. Hrvatska nije mogla pomišljati na vlastitu iseljeničku politiku, nego se morala uklopiti u emigracijsku politiku Monarhije. To je bilo neizvedivo jer Austrija nije imala iseljenički zakon, a ugarski interesi bili su oprečni interesima Hrvatske. Kroz cijelo razdoblje iseljavanja nitko u službenoj Austro-Ugarskoj nije ozbiljno razmišljao o posljedicama iseljavanja (Antić, 1996.).

Posljedice iseljavanja bile su velike: iseljavanjem mladih neoženjenih muškaraca ponestalo je radne snage za obradbu zemlje, smanjio se fertilitet, došlo je do transformacija i razbijanja obiteljskoga života i napuštanja djece, mnogi se nikada više nisu vratili (usporedi Lajić, 1992.).

Iseljenički zakon ni do sloma Monarhije nije donesen.

Drugi val iseljavanja u Čile bilježi se nakon Prvoga svjetskoga rata (1919. – 1920.),² a neposredno prije Drugoga svjetskog rata iseljavanje je gotovo potpuno prestalo (usporedi, Martinić Beroš, 1997.), a hrvatska etnička zajednica nije se obnavljala novim iseljenicima. Manji broj političkih emigranata došao je u Čile nakon Drugoga svjetskoga rata.³

Za hrvatske iseljenike bilo je karakteristično da su živjeli u kolonijama/naseobinama koje su se razlikovale po veličini, od nekoliko desetaka do nekoliko tisuća iseljenika (usporedi Antić, 1991.; Čizmić, 1976.).

Prve hrvatske naseobine osnovane su na jugu Čilea u Porveniru⁴ (Ognjena zemlja) i Punta Arenasu.⁵ Onamo su se naselili Hrvati podrijetlom s otoka Brača i iz omiškoga kraja⁶ (usporedi, Bonacić Dorić, 1941., 1942.). Zatim iseljenici osnivaju naseobine na sjeveru Čilea u Iquiqueu⁷ i Antofagasti.⁸ Antofagasta je bila jedna od glavnih luka u zemlji s razvijenom industrijom i pomorstvom. Ovo područje uglavnom su naseljavali Bračani⁹ (usporedi Masson Corvalan, 1983.; Zlatar Montan, 2001.).

Potkraj 20-ih godina 20. stoljeća nastale su nove naseobine hrvatskih iseljenika: Santiago, Concpcion, La Serena, Ovalle, Vina del Mar, Valdivia. Unutarnje migracije i stvaranje novih naseobina nastaju kao posljedica centralizacije vlasti, gospodarstva, visokoga školstva te uslijed zatvaranja tvornica salitre nakon otkrića umjetnoga gnojiva.

Društvena aktivnost iseljenika od vremena iseljavanja do danas bila je plodonosna, pa su osnovali mnoga društva humanitarnoga, kulturnoga, ekonomskoga i sportskoga karaktera. Izdavali su i vlastite iseljeničke novine, pa govorimo o ukupno 49 periodika i devet prigodnih izdanja u 90 godina, a i sada u Punta Arenasu izlaze "Male novine" (usporedi ur. Ljubetić, 2000.).

Iseljeničke novine i društva bili su ključan faktor u očuvanju nacionalnog/etničkog identiteta iseljenika. Do Prvoga svjetskoga rata oni su uglavnom bili nacionalno osviješteni, smatrali su se Hrvatima (Hrvati-Dalmatinci, Hrvati-Slaveni) i bili su protuaustrijski orijentirani (usporedi Antić, 1991.; Martinić Beroš, 1997.). Nekolicina iseljenika državnu pripadnost izjednačavala je s nacionalnom pripadnošću i smatrala se Austrijancima. Od Prvoga svjetskoga rata provodila se "jugoslavizacija" hrvatskih iseljenika putem iseljeničkih društava i iseljeničkoga tiska. Većina iseljenika prihvaćala je države i vlade prve i druge Jugoslavije, identificirala se s Jugoslavijom i jugoslavenskom nacijom, a potomci iseljenika odgajali su se u jugoslavenskom duhu (usporedi Perić, 2005.).

Tek za Domovinskoga rata i međunarodnoga priznanja Republike Hrvatske identitet iseljenika doživio je nacional-

nu/etničku transformaciju. Sva iseljenička društva promijenila su jugoslavenske nazive u hrvatske, potomci su počeli tragati za svojim korijenima, a diljem Čilea zavijorile su se hrvatske zastave (usporedi Zlatar Montan, 2001., 2002.; Ljubetić, 2000.).

CILJ I SVRHA ISTRAŽIVANJA

Iako se veći broj autora, povjesničara, bavio temom Hrvata u Čileu, suvremenih istraživanja o ovoj problematici nema, kao ni sistematiziranog istraživanja koje bi obuhvatilo sve aspekte i sva razdoblja (od iseljavanja do danas) duge hrvatske imigracije u ovoj državi.¹⁰ Stoga je cilj ovoga rada dati prije svega osnovne smjernice o sadašnjem odnosu iseljenika i njihovih potomaka prema Hrvatskoj, a svrha je potaknuti i daljnja istraživanja o iseljeništvu, kako bi Hrvatska što uspješnije mogla razvijati politiku prema iseljenicima i iseljeničkoj problematici. S druge strane, pitanje nacionalnog identiteta ponovno je aktualizirano, posebno u današnjim procesima globalizacije, pa je nužno istražiti ulogu "iseljene Hrvatske" kao bitne komponente za daljnji razvoj hrvatskoga društva.

POJMOVNI OKVIR

Etnički identitet i hrvatski iseljenici najvažniji su pojmovi u ovom radu. Etnički identitet Hrvata u Čileu oblikovao se u specifičnom društvenom okružju zemlje imigracije – Čilea – gdje je bio stalno na djelu proces miješanja i isprepletanja elemenata stečenih u zemlji podrijetla i elemenata stečenih u novom okružju. Hrvatski iseljenici nastojali su očuvati hrvatski etnički identitet od stalno prisutne opasnosti od asimilacije u čileansko društvo.

Radi boljšega razumijevanja etničkog identiteta Hrvata u Čileu treba razjasniti pojmove: iseljenik, hrvatski iseljenici, etnička skupina i identitet.

Iseljenik

Iseljenikom bi se trebala smatrati svaka osoba koja ostavi domovinu u namjeri da se više ne vrati.

Austrijski nacrt iseljeničkoga zakona iz 1904. gledao je u iseljeniku svakoga tko je s državnoga područja otišao u inozemstvo s namjerom da ondje osigura novu egzistenciju.

Zakon o iseljavanju stare Jugoslavije smatrao je iseljenikom onoga državljanina Kraljevine koji se seli u preokooceanske zemlje radi zarade fizičkim radom ili koji se seli svojim rođacima koji su se ranije iselili pod istim uvjetima (usporedi Čizmić, Mikačić, 1974.)

Godine 1910. Hrvatski sabor izglasao je prvi osnovni zakon o iseljeništvu, u kojem stoji "(...) iseljenikom se smatra o-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 6 (86),
STR. 1195-1220

PERIĆ, M.:
HRVATI U ČILEU...

naj tko se na neodređeno vrijeme otputi u inozemstvo, da ondje nađe trajnu privredu". Bivša komunistička Jugoslavija razlikovala je "iseljenike" od tzv. "radnika/građana" na privremenom radu u inozemstvu. Razlikovala je također "iseljenika" od "emigranta", kojega je povezivala s tzv. "neprijateljskom emigracijom". Izraz je nestao iz službenoga rječnika nakon osamostaljenja Hrvatske, pa se u današnjem pristupu naziv "iseljenik" proširuje na sve Hrvate koji žive u inozemstvu (Heršak, ur., 1998., 76).

Hrvatski iseljenici

Hrvatskim iseljenicima smatraju se Hrvati koji su migrirali iz Hrvatske u strane zemlje i njihovi potomci. U jugoslavenskoj praksi iseljenicima su se smatrali iseljenici u prekomorskim zemljama koji su velikim dijelom već postali strani ili dvojni državljani.

U pravnom pogledu treba razlikovati pojedince koji imaju državljanstvo od pojedinaca koji ga nemaju ili ga nikada nisu ni imali. Prostorno određenje nema ni pravno ni praktično značenje. "Hrvati iseljenici" danas se često rabi za sve Hrvate u inozemstvu (u Europi i ostalim prekomorskim zemljama), bez obzira na to jesu li hrvatski državljani ili su rođeni u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini ili nekoj trećoj zemlji (Heršak, ur., 1998., 78).

Etnička skupina i identitet

U antropološkoj literaturi etnička skupina definira se kao skupina koja se biološki održava, dijeli iste kulturne vrijednosti, predstavlja isti prostor komunikacije i interakcije i sastavljena je od članova koji se identificiraju kao različiti od drugih skupina, a druge skupine ih doživljavaju kao različite (Poutignat, Streiff-Fenart, 1997., 216).

Članovi jedne etničke skupine dijele istu kulturu. Etničke su skupine i oblik društvene organizacije. Određenu osobu razvrstavamo u skladu s njezinim osnovnim, općim identitetom, koji je definiran podrijetlom i okruženjem osobe, kulturnim sadržajima kao što su simboli ili znakovi koje ističu da bi pokazali svoj identitet (narodna nošnja, jezik, stil života) i osnovnim vrijednosnim orijentacijama (stavovi, kriteriji moralnosti).

Za Maxa Webera (1976., 416) etničke su skupine ljudi koji na osnovi sličnosti u vanjskom izgledu ili u običajima vjeruju u zajedničko podrijetlo.

Etnički identitet izgrađuje se na osnovi razlike. Svijest o pripadnosti ne stvara se zahvaljujući izoliranosti, nego međusobnim suprotstavljanjem razlika koje ljudi ističu da bi ustanovili etničke granice. Etničke skupine opstaju samo ako podrazumijevaju postojanje kulturne razlike. Ako u interak-

ciji nastupaju pojedinci različitih kultura, te će se razlike sve više smanjivati. Povezivanje više etničkih skupina zavisi od njihove međusobne sličnosti. Kada dvije etničke skupine ili više njih dođu u dodir, njihov oblik prilagođavanja može poprimiti sljedeće oblike:

1) mogu zauzeti jasno odvojena stajališta u prirodnom okruženju i samo usput ulaziti u konkurenciju oko resursa, a međuzavisnost je ograničena

2) mogu monopolizirati međusobno razdvojene teritorije, u tom slučaju naći će se u konkurenciji za pristup resursima

3) mogu jedne drugima pružati značajna dobra i usluge, to jest zauzimati ih recipročno, različite ili povezane prostore. Podrazumijeva povezivanje na političkom i ekonomskom planu i ostavlja otvoren put za druge oblike međuovisnosti (Barth, 1967.).

Na makrodruštvenoj razini etničke se grupe mogu tako povezivati na različite načine, ali ta je veza varijabilna i nepouzdana. Barth napominje da "na mikrodrštvenoj razini vladaju drugačija pravila i njih obilježava privrženost starim etničkim podjelama. Etnički identitet dominira većinom ostalih statusa i definira konstelacije dopuštenih statusa, odnosno društvene likove koje pojedinac tog identiteta može na sebe preuzet" (Katunarić, 2003., 198).

U novijoj literaturi češće se nailazi na izraz *etnijska*, koju je u engleski jezik prenio Antony Smith (1986.). On kaže da etničku skupinu čini populacija koju subjektivno i objektivno vežu:

- 1) zajedničko ime
- 2) mit o zajedničkom podrijetlu
- 3) elementi zajedničke povijesti
- 4) grupna odanost imenu, identitetu, teritoriju.

U odnosu prema etničkoj skupini govorimo o etničkom identitetu u smislu pripadnosti ili svijesti o pripadnosti pojedinca etničkoj skupini, odnosno samosvijesti skupine o svojoj osobitoj etničnosti. Do sedamdesetih godina 20. stoljeća istraživanje etničkog identiteta temeljilo se uglavnom na proučavanju kulturnih sadržaja određene etničke skupine. Suvremeni pristupi ovom problemu analizu usmjeravaju na proučavanje etničkih kategorija.¹¹ Etnički identitet postaje pitanje kulturnog izbora i baza iz koje pojedinci grade svoj identitet (usporedi Melucci, 1996. – 1997.).

METODOLOGIJA

Zbog objektivnih nemogućnosti izravnoga terenskog istraživanja u samom Čileu, empirijsko istraživanje za ovu studiju proveli smo internetom i poštanskim putem. Anketni upitnik poslali smo na adrese hrvatskih društava internetom (na e-mail adrese) ili poštom te na dostupne adrese iseljenika ili njihovih potomaka slučajnim odabirom. Iako je anketni upitnik poslan u sva naselja u Čileu u kojima postoje hrvatske etničke skupine (Iquiqueu, Vina del Mar, Valparaiso, Punta Arenas,

Santiago i Porvenir), odgovore smo dobili samo iz Punta Arenasa, Porvenira i Santiaga. Poslano je ukupno 200 upitnika, a vraćeno je 80 popunjenih. Anketni upitnik u cijelosti je bio preveden na španjolski jezik.

Osnovni nedostatak istraživanja putem interneta jest velika selekcija ispitanika, jer su se u ovom slučaju mogli javiti jedino informatički pismeni ispitanici (usporedi Lamza-Posavec, 1995.), ali je upravo ova tehnika privukla i mnogo mladih ljudi – potomaka iseljenika, koji su vrlo važni, a možda i najvažniji, ispitanici u istraživanju identiteta.

Radi se o prigodnom uzorku koji nije reprezentativan jer obuhvaća samo malen dio populacije Hrvata i njihovih potomaka u Čileu. Iako se rezultati ovoga empirijskog istraživanja ne mogu uopćavati, oni su dobri pokazatelji za kasnija terenska istraživanja, a pomoći će i u shvaćanju današnje pozicije hrvatskog iseljeničtva u Čileu. Unatoč navedenim ograničenjima, smatramo da je istraživanje imalo povoljan učinak kod ispitanika, koji su izrazili interes da se ovakva istraživanja provode i dalje te da ih se obavijesti o rezultatima.

Napravili smo i nekoliko intervjua, uglavnom s hrvatskim povratnicima,¹² kako bismo upotpunili rezultate istraživanja, objasnili neke manje poznate situacije i cijelom istraživanju dali dublji smisao.

U empirijskom dijelu htjeli smo odgovoriti na nekoliko temeljnih pitanja:

1. Kakav je stupanj izraženosti hrvatskoga etničkog identiteta u Čileu danas?
2. Na koji se način izražava hrvatski etnički identitet?
3. Koji čimbenici utječu na gubljenje ili održanje hrvatskoga etničkog identiteta?
4. Postoji li povezanost između nekih sociodemografskih obilježja hrvatskog iseljeničtva u Čileu danas i stupnja izraženosti njihova etničkog identiteta?

Postavljena pitanja polaze od nekoliko pretpostavki. Može se očekivati visok stupanj izraženosti hrvatskoga etničkog identiteta, jer upravo Domovinski rat i osamostaljenje Hrvatske budi interes iseljenika i njihovih potomaka za vlastite korijene. Etnički/nacionalni identitet izražavat će se vjerojatno u poštivanju i njegovanju hrvatskih običaja i vrijednosti, jer danas u Čileu imamo zamjetan broj folklornih i pjevačkih društava u kojima se zapravo najviše i čuva hrvatska narodna baština.

Pretpostavili smo da je proces asimilacije doveo do gubljenja materinskoga jezika, pogotovo kod potomaka iseljenika treće i četvrte generacije, te zbog maloga broja iseljenika rođenih u Hrvatskoj, jer je samo iseljavanje uglavnom prestalo prije Drugoga svjetskog rata.

Procjene (Antić, 2002.; Mataić Pavičić, 1998.) govore da danas u Čileu ima oko 130.000-140.000 Čileanaca hrvatskoga podrijetla.

Pretpostavili smo također da će kod mlađih potomaka iseljenika biti niži stupanj izraženosti etničkog identiteta te da će u manjem broju biti članovi društava. Mlađe generacije manje će znati o Hrvatskoj, biti slabije obaviješteni o prilikama u Hrvatskoj, a pokazivat će i manje interesa za Hrvatsku. Obrazovaniji ispitanici vjerojatno će biti zastupljeniji na području Santiaga, glavnoga čileanskog središta. Zbog slabljenja tradicionalnih veza i zauzetosti poslom manji broj će se naći u članstvu hrvatskih iseljeničkih društava. Žene će se više okupljati u društvima humanitarnoga karaktera. Pretpostavili smo da će se naći još statistički značajnih razlika ispitanika s obzirom na dob, spol, obrazovanje i druge zavisne varijable.

Koncepcija upitnika i obradba podataka

Upitnik se sastoji od 34 pitanja. Kombinacija je otvorenih i zatvorenih pitanja te pitanja s višestrukim odgovorom. Prvi dio upitnika odnosi se na sociodemografska obilježja ispitanika: dob, spol, obrazovanje, državljanstvo, bračno stanje, vjeroispovijed, zanimanje. Drugi dio upitnika odnosi se na obilježja izraženosti etničkog identiteta: samoidentifikaciju, komunikaciju na hrvatskom, znanje o svojoj etničkoj skupini, solidarnost sa svojom etničkom skupinom, članstvo i osobno sudjelovanje u iseljeničkim društvima. Treći dio upitnika odnosi se na položaj ispitanika u Čileu, njihove želje da se vrate u domovinu, njihove stavove o Hrvatskoj i zadovoljstvo postignutom suradnjom Hrvatske i iseljeničtva.

U uvodu upitnika istaknuti su cilj i svrha istraživanja. Upitnik je poslan ispitanicima u pismenom obliku i samo na španjolskom jeziku, jer smo bili upoznati s činjenicom da većina iseljenika i njihovih potomaka ne zna hrvatski jezik. Iako je upitnik anoniman, većina upitnika pristigla poštom imala je na zadnjem listu, poslije posljednjega pitanja, puno ime i prezime, adresu ispitanika, a nerijetko i posjetnicu. Ispitanici koji su se javili internetom, a radi se samo o ispitanicima iz Santiaga, intelektualnom središtu naših iseljenika, ostavili su kontaktne e-mail adrese kako bi mogli biti obaviješteni o rezultatima istraživanja. Među njima bilo je istaknutih pojedina: senatora, poduzetnika i sveučilišnih profesora.

Struktura uzorka

Kao osnovni parametri sociodemografskog aspekta strukture uzorka uzeti su: mjesto rođenja, spol, dob, bračno stanje, stupanj obrazovanja, državljanstvo i vjeroispovijed ispitanika.

U strukturi ispitanika po spolu više je muškaraca (56,2%) nego žena (43,8%), ali ne možemo utvrditi kakav je odnos spolova u ukupnoj hrvatskoj populaciji u Čileu jer takvih podataka nema.

Na pitanje o dobi ispitanici su upisivali godinu rođenja, pa smo poslije rekodirali varijablu razvrstavajući ispitanike u dvije dobne skupine rođene između 1912. i 1959. i rođene između 1960. i 1982. godine. To je velik raspon generacija iseljenika od prve do četvrte generacije. Najstariji ispitanik rođen je 1912. godine, a najmlađi 1982. godine.

Na pitanje o mjestu rođenja ponuđena su samo tri odgovora: Čile, Hrvatska, negdje drugdje, kako bismo utvrdili prije svega broj rođenih u Hrvatskoj. Podaci pokazuju da je samo 17,5% ispitanika rođeno u Hrvatskoj, a 82,5% u Čileu.

Najviše je među ispitanicima oženjenih i udatih (68,7%), a najmanje rastavljenih (1,3%).

➔ TABLICA 1
Bračno stanje

	%
Oženjen/udana	68,7
Neoženjen/neudana	25,0
Rastavljen/a	1,3
Udovac/udovica	5,0

Dvojno državljanstvo ima 18,8% ispitanika, a hrvatsko 10% ispitanika, dok su 71,2% čileanski državljani.

Na pitanje o vjeroispovijedi nisu im ponuđeni odgovori, nego su sami upisivali religijsku pripadnost. Njih 87,5% izjasnilo se katolicima, a 12,5% ateistima. U Čileu je većina populacije katoličke vjeroispovijedi, a i sami iseljenici podrijetlom iz Dalmacije katoličke su vjeroispovijedi, pa su istu religijsku strukturu održali i u novoj domovini.

Na pitanje o obrazovanju mogli su odabrati četiri mogućnosti: osnovna, srednja, viša i visoka škola. Osnovnu školu ima 6,3%, a visoku 56,3% ispitanika. To je razumljivo, jer su iseljenici veliku pozornost posvećivali obrazovanju svoje djece, tako da je već druga generacija mahom završavala visoke škole. Najviše je ispitanika s osnovnom školom s područja Porvenira (Ognjena zemlja), jer većina ostaje raditi na svojim farmama ovaca ili u sitnom obrtu, a izolirani su i udaljeni od većih čileanskih gradova.

➔ TABLICA 2
Školska sprema

	%
Osnovna škola	6,3
Srednja škola	16,3
Viša škola	21,3
Visoka škola	56,2

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Prostorno grupiranje iseljenika

Generacijska pripadnost, najbliži grad gdje ispitanik živi te postojanje drugih hrvatskih doseljenika u susjedstvu može biti pokazatelj grupiranja doseljenika na istom području, među zemljacima iste generacije ili različitih generacija. Rezultati pokazuju da većina ispitanika živi na području Punta Arenasa (33,8%), Santiaga (25%), Porvenira (23,8%), dok 17,4% ispitanika živi u drugim čileanskim gradovima (Concepcion, Vina del Mar, Valdivia, Iquique). To je razumljivo, jer se radi o lančanom iseljavanju k rodbini i prijateljima. Iseljenici su se uglavnom iseljavali iz istoga mjesta, a zajedno s ostalim hrvatskim iseljenicima naseljavali su određena područja i živjeli u kolonijama/naseobinama.

To se uglavnom odnosi na područje Punta Arenasa i Porvenira, prvih i najstarijih hrvatskih kolonija/naseobina. Evo na koji su način opisali dolazak svojih roditelja u Čile dvije ispitanice: "Ja sam rođena u Čileu, ali na početku u doba iseljavanja došao je moj otac i četiri brata (između 1920. i 1930. godine) u Porvenir. Iza Drugoga svjetskog rata, pedesetih godina došao je novi val naših migranata, i to uglavnom kod svojih rođaka. U početku moji roditelji su živjeli s ostalim migrantima u koloniji Jugoslavo. Nisu poznavali jezik. Okupljali su se i družili međusobno. Uglavnom su se bavili ovčarstvom. Bile su velike farme u Porveniru" (iz intervjua sa Zlatkom Mimicom). "Moji roditelji su iz Povelja na otoku Braču. Moja baka je umrla i djed se ponovno oženio. Svi su otišli i umrli u Čileu. Naime djed je imao dva brata u Čileu i onda je i on došao k njima u Iquique. Moja je mama došla sa 11 godina i živjela u internatu s časnim sestrama. Nije znala jezik. Nitko blizak nije bio kraj nje. Mama je došla sa tetkom i tri sestrične i bratića. Oni su ostali u Peruu. U početku su svi dolazili na par godina da nešto zarade, ali nažalost ostali su cijeli život" (iz intervjua s Vjerom Zlatar Montan).

➔ TABLICA 3
Hrvatski iseljenici
u susjedstvu

	%
Ima ih dosta	64,9
Rijetki su	33,8
Nema	1,3

Po anketi, 64,9% ispitanika tvrdi da u njihovu susjedstvu ima dosta hrvatskih doseljenika, dok ih je 33% reklo da su rijetki. Pretpostavljamo da su rijetki na području Santiaga, jer je Santiago najveće gradsko središte i glavni grad Čilea, gdje se nalazi "hrvatska iseljenička intelektualna elita". U Santiago uglavnom dolaze sinovi i kćeri iseljenika na školovanje i na-

kon školovanja ostaju u njemu živjeti i raditi. Veličina mjesta, školovanje, profesionalna angažiranost imaju za posljedicu slabljenje tradicionalnih rodbinskih veza i rjeđe su potrebe za okupljanjem unutar vlastite etničke skupine.

To objašnjava i činjenica maloga broja pripadnika prve generacije, onih koji su rođeni u Hrvatskoj (11,3%), i koji su skloniji tradiciji i životu unutar vlastite iseljeničke skupine. Najveći broj ispitanika pripada drugoj generaciji potomaka iseljenika (52,5%), onih koji su rođeni u Čileu. Ispitanica iz Čilea, pripadnica prve generacije iseljenika, rekla je: "U Čileu je skoro cjelokupna dijaspora treća ili četvrta generacija doseljenih izmiješana sa Čileancima. Nas Hrvata prve generacije ima vrlo malo" (iz intervjuja s Asjom Perasić).

⇒ TABLICA 4
Generacija hrvatskih
iseljenika

	%
Prvi	11,3
Drugi	52,4
Treći	33,8
Četvrti	2,5

Izraženost etničkog identiteta

Stupanj izraženosti etničkog identiteta mjereno je na osnovi odgovora na nekoliko pitanja: koliko ispitanici prakticiraju materinski jezik, koliko imaju razvijen osjećaj hrvatskoga podrijetla, članstvo i aktivnost u hrvatskim udrugama te održavanje hrvatskog identiteta unutar obitelji.

⇒ TABLICA 5
Poznavanje
materinskoga jezika

	%
Potpuno vlada jezikom	18,8
Pasivno	40,0
Ne zna jezik	41,3

⇒ TABLICA 6
Komunikacija na
hrvatskom jeziku

	%
Svakodnevno u kući	6,3
Sa zemljacima u društvu	13,8
Vrlo rijetko	22,5
Ne komunicira na hrvatskom	56,2
Bez odgovora	1,3

Samo 18,8% ispitanika potpuno vlada hrvatskim jezikom, dok 41,3% uopće ne zna hrvatski jezik. Najveći broj ispitanika (56,3%) ne komunicira na hrvatskom jeziku, dok malen broj (6,3%) svakodnevno komunicira hrvatskim jezikom u kući. Uzroke gubljenja materinskoga jezika jedna je ispitanica

ca opisala ovako: "Stari su umrli. Oni su se prije sastajali u društvima i govorili materinjim jezikom. Nažalost to nisu prenijeli na sinove jer je većina bila oženjena Čileankama. Zapisnici Društava su prije bili isključivo na hrvatskom jeziku. Sada je samo španjolski. U mojoj kući se trebao govoriti hrvatski jezik. Tata bi rekao da moramo pričati samo po 'naški'. Za vrijeme ručka nismo smjeli progovoriti ni jednu čileansku riječ. Također je s nama živjela tetka, od tate sestra, koja u to vrijeme nije bila udana, ona je s nama djecom dosta radila i učila nas jezik, pjesme. Mi djeca smo pričali samo hrvatski pa je nastupio problem kad smo trebali poći u školu. Počeli smo brkati jezike" (iz intervjuja s Vjerom Zlatar Montan).

Na pitanje o osjećaju hrvatskoga podrijetla 58,8% ispitanika izjasnilo se kako su se uvijek osjećali i smatrali Hrvatima, dok je 22,5% ispitanika reklo da im je mnogo važniji osjećaj za novu domovinu.

↻ TABLICA 7
Član hrvatskih
udruga/društava

	%
Član je	64,2
Nije član	30,9
Udruge ne postoje	2,5
Bez odgovora	2,5

↻ TABLICA 8
Aktivnosti u
društvima/udrugama

	%
Kulturna zbivanja	50,7
Druženje sa zemljacima	20,3
Novčani prilozi	14,5
Humanitarni rad	1,5
Nešto drugo	13,1

Većina ispitanika (64,2%) učlanjena je u hrvatska iseljenička društva. Članovi su Hrvatskoga doma, Tamburaškoga društva, Čileansko-hrvatskog instituta, Društva hrvatskih žena i dr. Najviše su angažirani u kulturnim zbivanjima (50,7% ispitanika), a za 20,3% ispitanika društva služe kako bi održavali kontakte i družili se sa zemljacima. O ciljevima osnivanja društava jedna je ispitanica rekla: "Društva su se uglavnom osnivala s ciljem da se očuva jezik, da se ljudi upoznaju, susreću i budu zajedno. Najvažniji su bili društveno-kulturni razlozi. Osnivala su se vrlo rano još na početku doseljavanja. Članovi i predsjednici društava bili su mahom intelektualci. Pokretali su i novine. Najviše je bilo odvjetnika, pisaca, liječnika i profesora. Nisu to bili stariji ljudi. To su bili mlađi, pripadnici druge generacije. Svi su bili podrijetlom iz Dalmacije. Osnivači su bili uglavnom muškarci, ali postojala je i posebna ženska udruga Jadranska vila i Damas Croatas. Danas je po-

novno aktiviran rad svih društava, no problem je kako zadržati mlade" (iz intervjua sa Zlatkom Mimicom).

⇒ **TABLICA 9**
Oblici održavanja
hrvatskog identiteta

Oblici održavanja hrvatskog identiteta	%
Pripremaju se nacionalna jela	57,5
Obitelj čuva knjige, časopise, novine	46,3
Čuvaju se pisma od rodbine	35
Poštuju se hrvatski običaji i vrijednosti	27,5
Pjevaju se hrvatske pjesme	26,3
Nešto drugo	16,3
Ništa	8,8

Hrvatski identitet prepoznatljiv je i unutar iseljeničkih obitelji. Na prvo su mjesto istaknuli pripremanje nacionalnih jela, čuvanje časopisa, hrvatskih knjiga, novina te pisama rodbine iz Hrvatske s poštovanjem i pjevanje hrvatskih pjesama.

Poznavanje i obaviještenost o prilikama u Hrvatskoj

Za očuvanje etničkog identiteta važan je i kontakt ispitanika s domovinom, i to sredstvima javnog informiranja, rodbinskim vezama ili slično. Željeli smo utvrditi koliko su bliski kontakti ispitanika s domovinom te koje osobe u Hrvatskoj i Čileu najviše poznaju i cijene.

Redovito kontaktira s rodbinom u domovini 42,5% ispitanika telefonom, pismima ili elektronskom poštom. Samo malen postotak (5%) nema nikoga od rodbine u Hrvatskoj.

⇒ **TABLICA 10**
Kontakti s rodbinom

	%
Redovito se čujemo	42,5
S vremena na vrijeme	33,8
Prekinuli smo svaku vezu	18,8
Nemam nikoga od rodbine u Hrvatskoj	5,0

⇒ **TABLICA 11**
Poznavanje Hrvatske

	%
Cijelu Hrvatsku	15,2
Najviše Dalmaciju	36,7
Prema pričama roditelja	26,6
Nešto drugo	6,4
Slabo poznajem Hrvatsku	15,2

Najviše ispitanika poznaje Dalmaciju (26,3%), a 26,6% poznaje Hrvatsku onoliko koliko su o njoj saznali od roditelja. Dalmaciju poznaje najveći broj ispitanika jer su uglavnom svi podrijetlom iz Dalmacije. Potomci iseljenika – treća, četvrta generacija – uglavnom nikada nisu posjetili Hrvatsku, nego su je doživjeli samo kroz priče roditelja.

Na domovinski tisak pretplaćeno je 20% ispitanika. Od hrvatskoga tiska najviše su pretplaćeni na *Maticu* i *Slobodnu Dalmaciju*, ali većinom prate iseljeničke novine u Čileu. Mnogi su pretplaćeni na *Male novine*, koje izlaze u Punta Arenasu, i to na španjolskom jeziku. Dio prati izbor iz novinskoga tiska u Hrvatskoj na internetu, a pretplaćeni su i na *Studia Croatica*, hrvatske iseljeničke novine koje izlaze u Buenos Airesu u Argentini: "Prije ja bih na primjer dobio neku reviju koja se zove *Studia Croatica*, tako se zove, štampana u Buenos Airesu. Kad bi došla u moje ruke, ja bih to čitao ovako da me nitko ne vidi. Skrivečki. Da, jer je bilo skoro grijeh, to je bilo slabo viđeno, separatisti, ustaše i sve ono najgore, to je bilo to" (iz intervjua s Jorgeom Razmilićem Vlahovićem, u Hetrich, 1996.).

Ispitanicima je otežano praćenje hrvatskoga novinskog tiska zbog nepoznavanja jezika. Mnogi bi htjeli da unutar *Maticice* bude više tekstova na španjolskom jeziku. O problemu nepoznavanja hrvatskoga jezika naglasila je jedna ispitanica: "Ali naši ne znaju čitati hrvatski. Moja mater nam je prije čitala *Maticu*, kasnije je bio koji članak na engleskom pa sam ja razumjela. Sada ima u Porvenir jedna gospođa od Splita koja jedina govori hrvatski. Samo jedna. Ona ponekad nama prevodi" (iz intervjua sa Zlatkom Mimicom).

⇒ TABLICA 12
Obaviještenost
o stanju i prilikama
u staroj domovini

	%
Kontakom s rodbinom i prijateljima u domovini	2,5
Razgovorom s drugim Hrvatima koje srećem	12,5
Domovinskim sredstvima priopćavanja	13,8
Sredstvima javnoga priopćavanja u Čileu	69,9
Bez odgovora	1,3

Ispitanici su najviše obaviješteni o stanju i prilikama u Hrvatskoj sredstvima javnog informiranja u Čileu, njih 69,9%, a 13,8% domovinskim sredstvima informiranja.

Njih 56,3% tvrdi kako su uglavnom upoznati s glavnim događanjima u zadnjih nekoliko godina, dok 22,5% ispitanika tvrdi da nisu zadovoljavajuće informirani o najvažnijim događajima u Hrvatskoj. Od istaknutih osoba u Čileu i Hrvatskoj o kojima su čuli i koje cijene nalazi se velik broj imena iz političkoga, sportskoga, crkvenoga života.

Život i položaj u Čileu i motivacija za povratak u Hrvatsku

Životom i položajem u Čileu sasvim je zadovoljno 53,7% ispitanika, dok samo 3,8% nije zadovoljno. Život u Hrvatskoj izabralo bi 30,0% ispitanika, i to u većem slučaju Dalmaciju: "Ja sam uvijek imao samo Dalmaciju u srcu. Ni Hrvatsku ni Jugoslaviju. Svakome je nešto drugo značilo" (iz intervjua s Dinikom Jurišićem).

➤ TABLICA 13
Stupanj zadovoljstva
životom i položajem
u Čileu

	%
Sasvim sam zadovoljan	53,7
Uglavnom sam zadovoljan	41,2
Nisam baš zadovoljan	3,8
Bez odgovora	1,3

Ispitanici bi zbog raznih motiva izabrali život u Hrvatskoj: dobra klima, lijepa priroda, zbog korijena, jer je to njihova domovina, jer je u Hrvatskoj njihova rodbina, jer su rođeni u Hrvatskoj, nostalgija.

Čile bi ponovno odabralo za zemlju življenja 28,8% ispitanika iz ovih razloga: jer je tu njihova obitelj, jer su zadovoljni, tu su se dobro snašli, jer ga najbolje poznaju, jer su tu rođeni.

Dio ispitanika nije se mogao odlučiti između Čilea i Hrvatske. Nalazimo i komentar jednog ispitanika koji kaže: "Prvo bi izabrao Čile, pa onda Hrvatsku, jer sam se ovdje u Čileu snašao, imam dobru obitelj, posao i djecu. Posjetio sam i Hrvatsku, ali tamo ima mnogo korupcije, politika je na prvom mjestu i mnogo je pesimizma".

U intervjuu s gospodinom Dinkom na pitanje (Kamo više pripadate: Čileu ili Hrvatskoj?) dobili smo sljedeći odgovor: "To je teško odgovoriti. Kad te pitaju odakle si, kažeš odakle mi je žena. Ja sam između dvije domovine. Sad ću krajem devetog mjeseca otići i ostati tamo neko vrime. Moram napuniti baterije. Tamo mi je ženina rodbina. Tamo imam sve što tribam. Dočekaju me na aerodromu. Lijepo mi je tamo s njima".

Manji broj (11,3%) ispitanika navodi druge zemlje koje bi izabrali za život: Italija, Njemačka, Španjolska, Australija, SAD.

Ozbiljno se priprema za povratak u Hrvatsku tek 5,0% ispitanika, dok 26,3% na to ne pomišlja jer je Čile zemlja njihova rođenja. Hrvatsku posjećuje često tek 21,3% iseljenika, dok 28,8% ispitanika nije nikada posjetilo Hrvatsku, a to bi željeli učiniti: "Ja znam mnoge ljude iz Punta Arenasa koji su došli u Hrvatsku u želji za ulaganjem. Hrvatska im je obećala koncesiju na neka zemljišta, za razvoj poljoprivrede. Znam slučaj iseljenika iz Punta Arenasa kojem su obećali koncesiju za neko zemljište. Prodao je sve u Punta Arenasu, vratio se s obitelji u Hrvatsku. Na kraju je ostao prevaren i bez ičega. Mnogo se naših iseljenika suočilo sa sličnim problemima, a bili su spremni uložiti u Hrvatsku. Jako sam razočaran takvim stvarima. Ipak, s druge strane sam zadovoljan jer ovakvu ljepotu prirode i ugodnu klimu nigdje na svijetu ne možete naći" (iz intervju s Andresom Perasićem).

➔ TABLICA 14
Motivacija za povratak

	%
Ne, jer sam ovdje rođen	26,2
Ne, jer mi je ovdje dobro	15,0
Nekada sam pomišljao na to, više ne	18,8
Pomislim na to ponekad	26,2
Na to se ozbiljno pripremam	5,0
Bez odgovora	8,8

Mišljenje iseljenika o Hrvatskoj i djelotvornosti njihovih međusobnih odnosa

Najveći broj ispitanika (62,5%) složilo se s tvrdnjom da bi domovina trebala za iseljenike više skrbiti i imati tješnje veze, ali nisu sigurni može li se uspostaviti takva suradnja.

➔ TABLICA 15
Skrb domovine za iseljenike

Skrb domovine za iseljenike	%
Iseljenici su most suradnje između nove i stare domovine	51,3
Pomirenje svih Hrvata zajednička je želja i briga	36,3
Iseljenici moraju pomoći svojoj staroj domovini	12,5
Hrvatsku zanimaju samo iseljenički novci	3,8
Ako se Hrvatska nije brinula do sada, ne treba ni od sada	2,5

Izjasnili su se da bi iseljenici trebali biti most suradnje između nove i stare domovine.

Ispitanicima su važni kontakti s Hrvatskom. Smatraju da bi oni trebali biti izravna veza u povezivanju dviju država: Čilea i Hrvatske. Također im je važno da se uspostave bolji i kvalitetniji odnosi, da se ne ulazi u političke polemike i moguća razmimoilaženja iz prošlosti. Evo primjera lošeg odnosa domovine prema iseljenicima: "Mama je počela graditi marinu 1993. godine. Još su u to vrijeme padale granate. Donijela je u Hrvatsku novac. Sve u gotovini. Ništa ni zajmovi ni krediti. Sav je novac htjela uložiti u Hrvatsku. Vukla ju je strašna nostalgija. Htjela je novčano potpomoći svojoj domovini. Investirat u Hrvatsku. A što smo dobili? Hrvatska država nam je učinila veliku štetu. Svih ovih godina država nas koči. Sve samo papirologija. Strašno. Imam osjećaj da bi država željela da sad odemo natrag. Takva je politika Hrvatske od osamostaljenja do danas. Iseljenici dođu s novcima. Ostave novac u Hrvatskoj i onda se mogu vratiti natrag" (iz intervjua s Andresom Perasićem).

Manji broj ispitanika naglašava da Hrvatsku zanima samo iseljenički novac te da Hrvatska nije pokazala dovoljan interes za zajedničku suradnju.

Mišljenje iseljenika o očuvanju hrvatskog identiteta u Čileu

Oko polovice ispitanika (47,5%) izjasnilo se da je Hrvatska njihova druga domovina, a nešto manje od trećine (31,3%) ispitanika ponosno je na vlastite hrvatske korijene. O očuva-

nosti hrvatskog identiteta u Čileu 42,5% ispitanika reći će da samo starije generacije održavaju hrvatske običaje, dok će 20% procijeniti da je identitet jako dobro očuvan.

Najveći broj ispitanika na prvo mjesto za očuvanje nacionalnog identiteta navodi uspostavljanje kulturne i znanstvene suradnje s Hrvatskom, učenje materinskoga jezika i pružanje mladima više mjesta u hrvatskim klubovima. O aktivnostima društava ispitanica u Čileu je rekla: "Mislim da je aktivnost društava nekako počela sada u novije vrijeme. Hrvatski dom je bio skoro zatvoren. A sad je ponovno obnovljen, renoviran i mislim da je sad najljepši klub u Čileu. Dom odiše Hrvatskom. Na podu je pleter, na zidu Bašćanska ploča koja sa strane ima i prijevod teksta na španjolski jezik, slike iz povijesti društva. Sad se tu nalazi folklorna grupa za niže i starije uzraste. Oni održavaju hrvatski identitet nošnjama i plesovima. Nedostaje jedino hrvatski jezik. On se ne čuje. Mladi bi ga trebali učiti. Postoji i ženska udruga. Organiziraju se razne čajanke, proslave. Jednom sam slučajno naišla u dom i bila sam zatečena. Pripremala se zabava, svi su organizirano radili, ukrašavali prostorije. Divan prizor. Mislim da je to sve ponovno oživjelo. Naravno postoji i Vatrogasno hrvatsko društvo, ali možda sa svega dva člana koji su porijeklom Hrvati, sve su ostalo Čileanci. Mislim da je interes iseljenika i potomaka za Hrvatsku danas velik i da je moguće motivirati mlade ljude. Trebalo bi prvo početi s jezikom, i to učenje od malih nogu, djece u vrtiću. Tu bi trebalo poslati specijalnu osobu, više učiteljicu, pedagogicu, ne strogu osobu. Kroz igru bi trebali učiti jezik. Sada su u Antofagasti jako aktivne folklorne skupine. Između njemačkih, talijanskih, španjolskih folklornih skupina Hrvati su najpopularniji i poznati su po svojoj originalnosti. U parku nazvanom Park Croata održavaju se festivali folklornih plesova raznih etničkih skupina u Čileu, ali dolaze i ostale skupine iz Južne Amerike. Na tim festivalima pripremaju se i dalmatinska nacionalna jela. Najpoznatije su fritule. Tu se mogu naći i razni hrvatski suveniri: zastave, privjesci i sl. Tako se promovira Hrvatska" (iz intervjua s Vjekom Zlatar Montan).

RASPRAVA I ZAKLJUČAK

Sve podatke dobivene ovim empirijskim istraživanjem moramo uzeti tek kao preliminarne i ilustracijske. Najveći nedostatak ovog istraživanja jest izrazita autoselektivnost i nemogućnost kontrole anketne situacije (usporedi Lamza-Posavec, 1995.). Nedostaju i ispitanici sa sjevera Čilea, iz Antofagaste. Istraživanje bi trebalo nastaviti na terenu, te metodološki dotjerati. Valjanost iskaza ispitanika nije upitna, kao ni objektiv-

nost istraživanja. Na ispitanike se nije moglo utjecati, a odgovarali su samo oni koji su željeli surađivati.

Na temelju dobivenih rezultata možemo zaključiti:

a. U malom broju slučajeva postoji statistički značajna razlika u odgovorima ispitanika po dobi, spolu, obrazovanju i ostalim nezavisnim varijablama. U nekoliko slučajeva pokazuje se razlika među ispitanicima s obzirom na dob, pa je uočena razlika među ispitanicima mlađe i starije generacije pogotovo u pitanju jezika, posjetima Hrvatskoj i povratka u Hrvatsku. Generacije koje pripadaju starijoj životnoj dobi bolje znaju hrvatski, češće komuniciraju na hrvatskom jeziku unutar obitelji i među zemljacima, poznaju bolje Hrvatsku i motiviraniji su za povratak. Razliku po spolu nalazimo jedino u sudjelovanju u hrvatskim iseljeničkim društvima, gdje su muškarci u većem broju članovi nego žene. Statistički je značajna razlika između godine rođenja i generacijske pripadnosti iseljenika. U dobnoj skupini od 1960. do 1981. ne nalazimo ni jednog ispitanika prve generacije. Oni su u najvećem postotku pripadnici treće generacije. U dobnoj skupini od 1912. do 1960. malen je postotak prve generacije, a najveći broj ispitanika pripada drugoj generaciji. Razlika postoji i u obrazovanju ispitanika s obzirom na grad življenja. U Porveniru je najveći broj ispitanika s osnovnom školom, u Punta Arenasu s višom, a u Santiagu s visokom školom. U hrvatskim iseljeničkim društvima najviše je članova s višom i visokom školskom spremom. Ispitanici s područja Punta Arenasa u većem postotku sudjeluju i u iseljeničkim društvima negoli ispitanici iz Santiaga. Obratno je glede posjeta Hrvatskoj, pa ispitanici iz Santiaga u većem postotku posjećuju Hrvatsku nego ispitanici iz Punta Arenasa. Za ostala pitanja nema bitnih razlika s obzirom na spol, dob i slične nezavisne varijable.

b. Možemo zaključiti da je među ispitanicima dosta dobro očuvan hrvatski identitet. Iako ih tek 10% ima hrvatsko državljanstvo, odnosno 18,8% dvojno državljanstvo, i samo 18,8% dobro govori hrvatski jezik, stupanj izraženosti etničkog identiteta vidi se u drugim kategorijama. O pitanju vlastitoga konfuznog shvaćanja državljanstva govori nam ispitanica iz Čilea: "Ja imam dvojno državljanstvo. U Čileu je zapisano samo čileansko. Bila sam vrlo mala kad sam saznala da sam Hrvatica. To su me odmah naučili moji roditelji. Ali bila sam pomalo zbunjena. Mama mi je objašnjavala zemljopis i rekla da je Zagreb glavni grad Hrvatske. Ja sam je pitala: što je onda Beograd? Ona mi je rekla: glavni grad Jugoslavije. Nije mi bilo jasno kako naša država može imati dva glavna grada. Kad sam došla studirati, pitali su me: 'Što si ti, Vjera?' Ja sam odgovorila da sam Čileanka, jer sam rođena u Čileu i imam čileansko državljanstvo i putovnicu. Onda su mi rekli: 'Ne, Vjera, ti si Hrvatica. Mama i tata su ti Hrvati i ti imaš nji-

hovu krv.' Tada sam se osvijestila. Hrvatska je moja druga domovina. U Zagrebu se osjećam kao kod svoje kuće" (iz intervju s Vjerom Zlatar Montan).

Naime, 58,8% ispitanika izjavilo je da su se uvijek osjećali Hrvatima, 65% ispitanika članovi su hrvatskih iseljeničkih društava, a 42,2% ispitanika redovito komunicira s rodbinom u Hrvatskoj i njeguje hrvatske običaje unutar obitelji. Iako je hrvatski jezik potpuno zamijenjen španjolskim, hrvatski je etnički identitet prepoznatljiv. Mlađa generacija stvorila je novi identitet preuzimajući kulturni identitet Čilea kao države njihova rođenja, ali i mnogo hrvatskih elemenata sadržanih u običajima i vrijednostima koje su prenijeli na njih i roditelji, djedovi i pradjedovi.¹³ O svom identitetu govori i ispitanik, potomak hrvatskih iseljenika, koji je došao živjeti u Hrvatsku: "Moj otac je Mađar iz Budimpešte. Došao je u Čile sa svega pet godina, poslije Drugoga svjetskoga rata. Mama je došla u Čile kad joj je bilo sedamnaest godina. Mama je na mene prenijela ljubav prema Hrvatskoj. Učila me jezik, pričala mi o Hrvatskoj. Ja sam kao mali posjetio Hrvatsku, upoznao svoga djeda i rodbinu. Već sam tada znao pričati nešto na hrvatskom. Mama je uvijek osjećala nostalgiju prema Hrvatskoj. Danas mnoga djeca iseljenika, iako su možda njihovi djedovi bili Hrvati, Hrvatsku nose u srcu i vole je kao svoju domovinu. Mnogi od njih željeli bi živjeti u Hrvatskoj" (iz intervju s Andrejom Perasićem).

c. Ispitanici također imaju dobre kontakte s Hrvatskom i dobro su obaviješteni o prilikama u Hrvatskoj. Uglavnom dobivaju informacije preko rodbine, manji broj prati hrvatski novinski tisak, a neke informacije saznaju i iz iseljeničkih novina, koje im je lakše pratiti jer su pisane španjolskim jezikom. Dobra je koordinacija predsjedništva društava i Matice iseljenika Split. Velik je interes ispitanika mlađe generacije za posjet Hrvatskoj i kontaktiranje i suradnju s vršnjacima iz Hrvatske. Ne postoji generacijska razlika u samoidentificiranju ispitanika. Primjetni su višestruki identiteti, pa se često identificiraju kao Dalmatinci, Hrvati i Čileanci hrvatskoga podrijetla.

Životom i položajem u Čileu zadovoljni su gotovo svi ispitanici (97%). Nalazimo ih na gotovo svim društvenim pozicijama i u svim profesijama: gospodarstvenici, umjetnici, sveučilišni profesori, ministri, senatori.¹⁴ Zadovoljni su životom u Čilu jer su se dobro integrirali, profesionalno angažirali i tu su stvorili svoje obitelji: "Čile je specifična zemlja. Prošlo stoljeće su mnogi naši došli na područje Antofagaste kako bi radili kao radnici u salitrenoj industriji. Njihovi su sinovi tamo išli u škole, a unuci su već kandidirali za predsjednika. Čile je omogućio svima da postignu što god žele. Upornost, mar-

ljivost i želja bile su vrata za uspjeh. U Hrvatskoj nije tako" (iz intervjua s Andresom Perasićem).

Ipak, manji broj ispitanika (28,8%) izabralo bi život u Hrvatskoj zbog klime, običaja, ljudi, rodbine, nostalgije i sl. Ali na ozbiljan povratak misli tek malen postotak ispitanika (5,5%), dok je 18,8% nekada na to pomišljalo, a sada više ne. Na pitanje koji su motivi koji potiču iseljenike na povratak u Hrvatsku dobili smo sljedeće odgovore: "Došao sam 2001. godine u Hrvatsku za stalno živjeti. Prije toga već od pete godine dolazio sam u Hrvatsku i ostajao 2-3 mjeseca. Hrvatska mi se jako svidjela. Lijep je ovdje život. Jako sam zadovoljan" (iz intervjua s Andresom Perasićem).

Ispitanici tvrde kako bi Hrvatska trebala više skrbiti o njima, da bi iseljenici i njihovi potomci trebali biti most suradnje između Hrvatske i Čilea te da je pomirenje svih Hrvata zajednička želja. Ispitanici izjavljuju da su spremni i novčano pomoći staroj domovini. O odnosu Hrvatske prema iseljenicima i njihovim potomcima govori sljedeći prilog: "Mnogo sam učio i uložio u izradu svog diplomskog rada. Neposredno nakon osamostaljenja Hrvatske dobio sam lijepih knjiga iz Hrvatske. U to vrijeme se vodila kampanja među iseljenicima za povratak u Hrvatsku. Govorilo se o mogućnostima ulaganja u gospodarstvo (...). Ja sam bio presretan. Kad sam došao u Hrvatsku, stvari su bile drugačije. Doista ima velikih mogućnosti ulaganja, ali vas koče sa svih strana. Birokracija je užasna. Veliki je mito i korupcija. To je strašna bolest koja hara Hrvatskom. Nailazite na nju od vrha do dna političke piramide, od predsjedništva države pa do lokalne vlasti. To me jako smeta. Sada se već polako navikavam. Hrvatska bi trebala učiti od Čilea. Čile je sad perspektivna zemlja. Pogotovo se razvija zadnjih 15 godina" (iz intervjua s Andresom Perasićem).

d. Istraživanje je pokazalo kako većina iseljenika smatra da je hrvatski etnički identitet očuvan u Čileu, ali da uglavnom starije generacije njeguju i održavaju hrvatske običaje te da je prepoznatljiv i u svim hrvatskim iseljeničkim društvima. Smatraju kako bi trebalo pružiti mladima veći angažman i sudjelovanje u hrvatskim klubovima i usmjeriti ih na učenje hrvatskoga jezika. U uspostavi kulturne i znanstvene suradnje vide ključ uspjeha.

O buđenju hrvatskog identiteta govori i iseljenica iz Čilea: "Jezik je potpuno izgubljen, ali to ne znači da su izgubili svaku vezu s Hrvatskom. Za vrijeme Domovinskog rata u Hrvatskoj svi smo pratili televiziju, novine i vijesti. Svi smo budno pratili situaciju u Hrvatskoj. Svima nam je bila duboko u srcu. Oslobođenje Hrvatske smo slavili na ulicama. Svi klubovi, tamburaški zborovi. Vijorile su se diljem Čilea hrvatske

zastave. Kad je izašla moja knjiga (*Hrvati u provinciji Tarapaca*), mnogi su me nazivali jer su htjeli saznati sve o svojim korijenima. Htjeli su znati odakle im je došao djed, pradjed. Mnogi su bili zainteresirani da dobiju hrvatsko državljanstvo" (iz intervjua s Vjerom Zlatar Montan).

Hrvatski etnički identitet postao je bitna kategorija iz koje mladi (potomci iseljenika) žele osmisliti i razumjeti vlastiti identitet.

BILJEŠKE

¹ Dalmacija je u to vrijeme bila političko-teritorijalna jedinica nastala za vrijeme druge austrijske uprave od 1814. do 1819. godine. Obuhvaćala je bivše mletačke pokrajine Dalmaciju i Albaniju (Boka kotorska) te Dubrovačku Republiku. Prema površini bila je sedma zemlja u Austriji, obuhvaćajući 4,2% njezine površine (Antić, 1991., 11).

² Nakon Prvoga svjetskoga rata SAD je uveo "useljeničke kvote", pa se iseljavanje prebacuje u Južnu Ameriku (usporedi Derado, Čizmić, 1982.).

³ Ova grupa političkih emigranata bila je potpuno izolirana, u sukobu sa starim hrvatskim iseljenicima koji su bili "projugoslavenizirani". Njihovu djelatnost pratile su i kontrolirale službene jugoslavenske vlasti. U prilog tome izdvajamo dio izvještaja komisije za Južnu Ameriku/Čile pod naslovom neprijateljska emigracija: "Neprijateljska emigracija je dosta jaka u Čile, ali je njena aktivnost ograničena na sastanke u kućama njenih članova, ne nastupaju javno jer im to ne dozvoljava patriotska naseobina i Konzulat svojom aktivnošću. U patriotskim društvima nije im dozvoljen pristup" (Izvještaj komisije za Južnu Ameriku, Matica iseljenika Hrvatske, 1979.).

⁴ Otok su hrvatski iseljenici naselili 70-ih godina 19. stoljeća, živeći raštrkano i radeći u malim skupinama kao kopači zlata. Prestankom zlatne groznice Hrvati na Ognjenoj zemlji postupno će se preorijentirati na druge djelatnosti ili će napuštati otok. Oni koji su ostali angažirani će se u stočarstvu. Do kraja 19. stoljeća Hrvati će imati vlastite posjede na otoku i u samom Porveniru. Dio naših iseljenika u sklopu stočarstva zapošljavat će se i kao mesari. Bavili su se i trgovinom, prije svega da bi opskrbili namirnicama i drugim potrepštinama kopače zlata (usporedi Antić, 1991.; Martinić Beroš, 1997.; Bonačić Dorić, 1941.).

⁵ Kada je utihnula zlatna groznica, naši iseljenici trajno se naseljavaju u Punta Arenas. Jedna od najvažnijih djelatnosti iseljenika bila je trgovina. Iseljenici su bili angažirani i u građevinarstvu. Na tom polju bili su pioniri. Radili su sve, od vađenja kamena, pravljenja cigle i popločavanja ulica do pravljenja nacrti i gradnje kuća. Njihova prva industrijska djelatnost bila je pravljenje cigle (usporedi Antić, 1991.; Bonačić Dorić, 1941.). Od drugih zanimanja kojima su se bavili iseljenici najbolje govori sljedeći citat: "Godine 1899. u Punta Arenasu je živjelo 1.000 Hrvata. Od toga, njih 400 kopa zlato u Ognjenoj zemlji, 100-150 su mornari, od kojih neki imaju vlastite jedrenjače, 100 se bavi ribolovom, a 50 brodogradnjom. U Punta Arenasu i Porveniru naši imaju jedno brodograđevno poduzeće, a evropskom ro-

bom trguje pet hrvatskih tvrtki (uvoz likera, ulja i suhog voća iz Dalmacije i Grčke)" (*Hrvatska domovina*, 28. 4. 1899.).

⁶ Prema popisu naseobina što ga je provodio Jugoslavenski dom u Punta Arenasu u provinciji Magallanes 1932. bilo je 1743 Hrvata i 2434 njihove djece. Od 1743 čak je 1227 bilo s otoka Brača, od kojih je 1082 živjelo u Punta Arenasu, 18 u Rio Secu, 61 u okolici Punta Arenasa i 66 u Porveniru. U Porveniru je bilo 148 naseljenih Hrvata, od toga 109 iz okolice Omiša (*Domovina*, 1. 12. 1932., Punta Arenas).

⁷ Hrvati dolaze ovamo jedrenjacima izravno od kuće ili iz Argentine radi zarade u salitrenoj industriji. Hrvatska naseobina raste uslijed radova oko vađenja i preradbe salitre, u čemu su Hrvati odigrali pionirsku ulogu, među prvima eksploatirajući salitru. Bili su angažirani oko svih poslova vezanih za salitru: vlasnici tvornica, fizički radnici i službenici. Tu su se nalazili moćni hrvatski salitreri: Ivan Sargo, Lujko Moro, Ivan Rendić Bonačić, Paško Baburizza (usporedi, Zlatar Montan, 2001.).

⁸ Hrvatski iseljenici stizali su do Antofagaste uglavnom ploveći kroz Magellanov tjesnac, a neki su stigli brodom u Buenos Aires i kopnenim putem preko Anda. U početku su se gotovo svi bavili trgovinom. Nakon trgovine naši ulaze i u druge poslove. Mnogi iseljenici ulagali su novac u proizvodnju salitre. Juraj Rendić Bonačić posjedovao je velike rudnike sumpora i kristalizirane soli. Iseljenici su bili vlasnici pivnica, trgovina luksuzne robe, prijevoznih putničkih automobila i sl. (usporedi Antić, 1991.; Zlatar Montan, 2001., 2002.).

⁹ Državni čileanski popis stanovništva u ožujku 1920. pokazao je da u gradu živi 671 Jugoslaven, među kojima je 655 Hrvata, od toga 567 s otoka Brača, 12 iz Dubrovnika, 5 iz Hrvatskog primorja, 21 s Hvara, 2 iz Imotskoga, 2 s Korčule, 1 sa Pelješca, 1 iz Pule, 1 iz Šibenika, 12 iz Splita, 3 iz Šibenika, 22 s Visa i 2 iz Zagreba (Ljubetić, 2000., 59).

¹⁰ Povjesničari (Antić, Čizmić) uglavnom su se usredotočili na opise prvoga razdoblja iseljeničkoga života (do Prvoga svjetskoga rata). Najveći doprinos u istraživanju ove problematike dali su Čileanci hrvatskoga podrijetla (Luka Bonačić Dorić, Mateo Martinić Beroš i Vjera Zlatar Montan). Među važnim knjigama vezanima za ovu problematiku jest dvojezična biografija Dane Mataića Pavičića *Hrvati u Čileu* s ukupno 252 životopisa.

¹¹ Etnička kategorija jest kolektivitet definiran u skladu s mjerilima koje su formulirali sociolozi ili antropolozi (Jenkins, 2001., 96).

¹² Izabrano je petero hrvatskih povratnika (Zlatka Mimica, Dinko Jurišić, Andres Perasić, Vjera Zlatar Montan, Asja Perasić) s kojima su vođeni intervjui "otvorenog tipa". Razlikovali su se obzirom na spol (tri žene i dva muškarca), dob (dvije žene su rođene 1926. godine, jedna 1945., dok je jedan muškarac rođen 1942. godine, a drugi 1968. godine), državu rođenja (dvoje je rođeno u Hrvatskoj, a troje u Čileu). Jedan je ispitanik politički emigrant koji je došao u Čile šezdesetih godina 20. stoljeća i živio ondje dvadeset godina. Rođen je u Novim Selima kraj Omiša. Drugi je ispitanik potomak majke Hrvatice i oca Mađara, koji je odlučio nakon završenoga fakulteta u Čileu nastaviti život u Hrvatskoj. Rođen je u Santiagu, a majka mu je iz Splita. Jedna je ispitanica rođena u Splitu, živi i radi u Santiagu i povremeno dolazi u posjet Hrvatskoj. Jedna ispitanica potomkinja je

hrvatskih iseljenika koji su podrijetlom iz Mimica kraj Omiša. U Hrvatsku je došla nakon mirovine i odlučila je ostati ovdje do kraja života. Rođena je u Punta Arenasu. Druga ispitanica samo povremeno dolazi u posjet Hrvatskoj, a živi i radi u Čileu. Rođena je u Iquiqueu i potomkinja je iseljenika podrijetlom iz Povelja na Braču.

¹³ U čileanskoj literaturi prepoznatljiva je hrvatska etnička zajednica, koju oživljavaju potomci hrvatskih iseljenika. Iako je literatura koju pišu Čileanci hrvatskoga podrijetla sastavni dio čileanske književnosti, ona sadrži i "hrvatske elemente" – tematiku iz iseljeničkoga života, likove hrvatskih iseljenika, ozračje i ambijent, čak povremenu upotrebu čakavskoga idioma. Ramon Diaz Eterović ističe nostalgiju kao osobinu suvremenoga naraštaja čileansko-hrvatskih pisaca, onu istu nostalgiju koju su osjećali i prvi hrvatski doseljenici. (...) Juan Mihovilovich će se otisnuti na dalek put u Praznice, malo mjesto u unutrašnjosti Brača, da bi upoznao rodni kraj svoga djeda, "nezaboravna lica i lika" (Ljubetić, 2000., 18-19).

¹⁴ Istraživanja su pokazala da su 124 potomka hrvatskih iseljenika direktori važnih čileanskih institucija, a da je 150 hrvatskih iseljenika ili njihovih potomaka u Čileu objavilo jednu knjigu ili više knjiga (Antić, 2002.).

LITERATURA

Antić, Lj. (1996.), *Pregled iseljeničkih politika i zakonodavstva na prostoru današnje RH* (tipkano), Zagreb, Institut za migracije i narodnosti.

Antić, Lj. (1991.), *Hrvati u Južnoj Americi do godine 1914.*, Zagreb, Stvarnost.

Antić, Lj. (2002.), *Hrvati i Amerika*, Zagreb, Hrvatska matica iseljenika.

Barth, F. (1967.), *Etničke grupe i njihove granice*. U: P. Poutignat i J. Streiff-Fenart, *Teorije o etnicitetu* (str. 211-259), Beograd: Biblioteka XX vek.

Bonačić Dorić, L. (1941., 1943., 1946.), *Historia de los Yugoslavos en Magallanes su vida y su cultura, Punta Arenas*, svezak I, II, III.

Čizmić, I., Mikačić, V. (1974.), *Neki suvremeni problemi iseljeničtva iz SR Hrvatske, Teme o iseljeničtvu*, Svezak I, Dio I. Zagreb, Centar za istraživanje migracija.

Čizmić, I., Mikačić, V. (1974.), *Neki suvremeni problemi iseljeničtva iz SR Hrvatske, Teme o iseljeničtvu*, Svezak II, Dio II. Zagreb, Centar za istraživanje migracija.

Čizmić, I. (1976.), *Doseljavanje, struktura i položaj naših iseljenika u prekomorskim zemljama*, *Teme o iseljeničtvu*, Svezak V., Zagreb, Centar za istraživanje migracija.

Derado, K., Čizmić, I. (1982.), *Iseljenici otoka Brača, Brački zbornik*, Zagreb, br. 13.

Heršak, E. (ur). (1998.), *Leksikon migracijskoga i etničkoga naziočja*, Zagreb, Institut za migracije i narodnosti – Školska knjiga.

Hetrich, I. (1996.), *Kroz Južnu Ameriku*, Zagreb, Marin Držić.

Jenkins, R. (2001.), *Etnicitet u novom ključu. Argumenti i ispitivanje*, Beograd, Biblioteka XX vek.

Katunarić, V. (2003.), *Sporna zajednica: novije teorije o naciji i nacionalizmu*, Zagreb, Naklada Jesenski Turk – Hrvatsko sociološko društvo.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 6 (86),
STR. 1195-1220

PERIĆ, M.:
HRVATI U ČILEU...

Lajić, I. (1992), *Stanovništvo dalmatinskih otoka*, Zagreb, Institut za migracije i narodnosti.

Lamza-Posavec, V. (1995.), *Javno mnijenje: teorije i istraživanja*, Zagreb, Alineja.

Ljubetić, J. (ur.) (2000.), *Hrvatska/Čile*, Zagreb, Društvo hrvatskih književnika.

Martinić Beroš, M. (1997.), *Hrvati u Magallanesu na krajnjem jugu Čilea*, Split, Književni krug.

Masson Corvalan, M. (1983.), *Presencia Eslava en el Norte de Chile: testimonios para una historia*, Antofagasta, Universidad Antofagasta, Chile.

Mataić Pavičić, D. (1998.), *Hrvati u Čileu/Croatas en Chile*, Zagreb, Pintar design.

Milić, V. (1978.), *Sociološki metod*, Beograd, Nolit.

Melucci, A. (1996.-1997.). Etnički i kulturni identitet, *Beogradski krug*, br. 3-4, str. 34-49.

Momirović, K. (1988.), *Uvod u analizu nominalnih varijabli*, Ljubljana, Jugoslavensko udruženje za sociologiju.

Perić, M. (2005.), Političke promjene u Hrvatskoj i hrvatski iseljenički tisak u Čileu, *Migracijske i etničke teme*, 21 (1-2): 69-89.

Petz, B. (1997.), *Osnovne statističke metode za nematematičare*, Jastrebarsko, Naklada Slap.

Poutignat, P., Streiff-Fenart, J. (1997.), *Teorije o etnicitetu*, Beograd, Biblioteka XX vek.

Smith, A. (1986.), *The Ethnic Origins of Nations*, Oxford, Blackwell.

Supek, R. (1968.), *Ispitivanje javnog mnijenja*, Zagreb, Naprijed.

Weber, M. (1976.), *Privreda i društvo*, Beograd, Prosveta.

Zlatar Montan, V. (2001.), *Los Croatas, el salitre y Tarapaca*, Iquique, Chile, Hrvatski dom.

Zlatar Montan, V. (2002.), *Immigracion Croata en Antofagasta*, Antofagasta, Chile, Hrvatski dom.

Croats in Chile – Some Features of Contemporary Ethnic/National Identity

Marina PERIĆ
Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb

The objective of the empirical research conducted was to answer the following questions: To what extent is Croatian ethnic identity expressed? In which way is Croatian identity expressed? Which factors influence the loss or subsistence of Croatian ethnic identity? Is there a connection between some sociodemographic characteristics of Croatian immigrants in Chile today and the expression of their identity? Based on the results obtained it is concluded that in a small number of cases there is a statistically significant difference in the answers according to the examinees'

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 6 (86),
STR. 1195-1220

PERIĆ, M.:
HRVATI U ČILEU...

age, gender, education and other independent variables. In several cases a difference is indicated among examinees with regard to age, for example among examinees of the younger and older generations, especially regarding language, visits to Croatia and return to Croatia. It has been determined that Croatian ethnic identity is quite well preserved among the examinees. Namely, 58.8% of the examinees said that they always felt like Croats, 65% of the examinees are members of associations of Croatian immigrants, and 42.2% of them regularly communicate with relatives in Croatia. It is mostly the oldest generations who nurture and maintain Croatian customs, while Croatian ethnic identity is recognisable in all associations of Croatian immigrants. The examinees think that support should be given to younger people for greater participation in associations of Croatian immigrants as well as for learning the Croatian language. They see the key to success in establishing cultural and scientific cooperation between Chile and Croatia.

Key words: Croatian immigrants, Croatian ethnic identity, Chile, transoceanic migration

Kroaten in Chile – Einige Merkmale der zeitgenössischen ethnischen/ nationalen Identität

Marina PERIĆ
Institut für Migrationen und Völkerschaften, Zagreb

Die vorliegende Untersuchung wurde über Internet und auf dem Postweg unter kroatischen Einwanderern und ihren Nachkommen in Chile durchgeführt. Die Wahl der Probanden fiel dabei zufällig aus. Mit der Untersuchung wollte man folgenden Fragen nachgehen: Wie stark ist die kroatische ethnische Identität ausgeprägt? Auf welche Weise wird die zum Ausdruck gebracht? Welche Faktoren bewirken den Verlust der kroatischen ethnischen Identität oder aber begünstigen ihre Bewahrung? Gibt es Berührungspunkte zwischen bestimmten soziodemografischen Merkmalen der kroatischen Emigranten in Chile und dem Ausprägungsgrad ihrer ethnischen Identität? Die Ergebnisse erwiesen, dass sich in einer geringen Zahl von Fällen Unterschiede zwischen den Befragten hinsichtlich Alter, Geschlecht, Bildungsgrad und anderen unabhängigen Variablen auch in den Antworten reflektieren. In einigen Fällen zeigte sich, dass Altersunterschiede einhergehen mit Unterschieden in der Sprachbeherrschung, Kroatienbesuchen und der möglicherweise intendierten Rückkehr in das Land der Vorfahren. Man kam zum Schluss, dass unter den Befragten die kroatische ethnische Identität ziemlich gut erhalten ist. 58,8% der Untersuchungsteilnehmer sagten aus, sie hätten sich stets als Kroaten gefühlt. 65% der Befragten sind

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 6 (86),
STR. 1195-1220

PERIĆ, M.:
HRVATI U ČILEU...

Mitglieder kroatischer Einwanderervereine, 42,2% kommunizieren regelmäßig mit Verwandten in Kroatien. Vor allem die älteren Generationen pflegen und wahren kroatische Bräuche, zumal in den kroatischen Einwanderervereinen. Die Befragten vertreten die Ansicht, dass in den Einwanderervereinen die jüngere Generation mehr zum Zuge kommen und zum Erlernen des Kroatischen angehalten werden müsste. Ein wirksames Mittel zur Verwirklichung dieser Ziele sehen sie in der kulturellen und wissenschaftlichen Zusammenarbeit zwischen Chile und dem kroatischen Mutterland.

Schlüsselwörter: Kroatische Einwanderer [in Chile], kroatische ethnische Identität, Chile, Migrationen nach Übersee